

MARKO MARULIĆ: »JUDITA«

PRVO PJEVANJE

(Akcentuirali: Milan Moguš i Josip Vončina)

KNJIGE
MARKA MARULIČA SPLIČANINA
U KIH SE UZDARŽI
· ISTORIJA OD SVETE JUDITE
U ŠEST LIBRI RAZDILJENA
NA SLAVU BOŽJU POČINJU

LIBRO PARVO

Dikē ter hvaljēn'ja presvētōj Juditi,
smīna njē stvorē[n]ja hočū govorīti;
zato ču moliti, bōže, tvoju svitlōst,
ne htī[j] mi krātīti u tōm pūnu milōst.
Tī s' ōn ki dā krīpōst svākōmu dilu njē 5
i njē kīpu lipōst s počtēn'jem čistinjē;
tī pōni sad menē takō jur naprāvi,
jazik da pomēnē ča mīsal pripravī.
Udahni dūh prāvī u mnī ljūbāv tvoja,
da sōbo[m] ne trāvī veče pāmēt moja, 10
blūdēci ozōja z družbo[m] stārīh poet,
bōge čtova koja, kimi svīt biše spēt.
Da tī s' nadasvē sv'et, istinni bōže mōj,
tī dājēš slātko pēt, vērnīm si tī pokoj,
a nē skup trikrat trōj divička okōla, 15
pridāvši još u brōj s kitārōm Apōla.
Uzdviġni odzdōla glās mōj k nēbu ġōri
ġdi tvoja pristōla čtūjū svētīh zbōri,
da der u tvēm dvōri būdē ti uslišān,
dokol izgovōri od Judite pisan. 20
Ġrād vēli Egbātan sazīdā i srēdi
krālġ hvalē pohvāta[n], Arfāksat od Mēdi;
pokol jur poglēdi, da vlādā nārōdom,
preza svojē zlēdi kīh podbi pod sōbōm,
mnjāše da ni rōbom, ni močġū od ljūdi, 25
ni plemenitīm rōdo[m] na svīt mu pāra nī;
da poznā po sebi, jer slāva človika
najvēca, ka se dī, ne tārpī dovīka.
Da kakōno rikā bārzo mimo hōdī,

takò svàka dìkà s vrìmeno[m] odhòdi; 30
 i kî se uzvòdi u višu ohòlást,
 tēže mu se zgòdì kad pàdē u pròpàst.
 Kì poni tòku vlàst i silu imìše,
 zgubi svòj glàs i část kadà ga razbiše;
 i kî ga dobiše, jure potomtogà, 35
 jer se oholiše, izgubiše mnoga.
 Pored da je bòga, Nabukodonòsor
 mijàše se dilj togà — nimàše ko razbòr —
 jer skùpìv mnògi zbòr i polag Eufràta
 razvìvši svòj šator, pòbi Arfaksàta. 40
 S vesèljem u vrata ninìvska ulize
 gonèci na jàta slùžnje u želize;
 màlo jih ubiže, mnògo jih zagubi,
 napùni sve hiže blàga ko urùbi.
 Viteze poljùbi, svàkòga daròvã, 45
 od koga nahoj bi, hràbro da se àrvã;
 paka barùnē zvã, ter sēde meu njimì,
 otvoriv ùsta svã, govòri prid svìmi:
 Jã vãmì hràbrimi svē sēbi podložih
 ča gòdir očimi mojima obazrih; 50
 slàvan se učinìh ter čtòvan visokò,
 i glàs dili mojìh pròstri se širokò.
 Sadã jure, pokò nitkòre ne stojì
 u zemàljskì okò kî me se ne bojì,
 poslãt ću da koji s nãmì mejãš iã. 55
 zapovidi mojìh podložan prijimã.
 Ugòdno bi svìma, svi ga pohvališe,
 rãžum, mòc s rìčima do nèba uznìše;
 poslē odpraviše ki naglo hodēci
 mejãšē objizdiše, grãdove prosēci, 60
 zapòvid nosēci Nabukdonosòra,
 gospòtstvo hotēci vèkšega prostòra.
 Ni grãdi, ni horã, ne pokloniše se,
 i s tìm, kad bi zorã, k krãljù vrãtiše se.
 Òn tomù čudē se, pomučã nikokò, 65
 a paka sardē se, jã prìtit žestokò,
 govoreći takò: da će svìh zgubiti
 kî ne htiše, kakò on reče, učiniti.
 I priča vãpiti: Poznãti ćeš ča sãm —
 tój će harlo biti — Karmēle i Libãm, 70
 edar, pridãvši k vam Damãsk s Cilicijòm,
 i svù rikù Jordãn sa svòm Galilejòm;

jošće s Samarijôm jerosolimski stân
 i s Etiopijôm dobro će biti znân,
 ča môrê dôma i van oblâst i jâkôst mâ,
 i koli sam silan s mojôm daržävôm já. 75
 Zatim nimalo sta, priseže pristol'jem
 ko se sve zlâtom sjâ ter drâgim kamën'jem
 i svakim zlamën'jem krâljêvske razblûdê,
 da to s ispunjën'jem skoro, skoro bûdê. 80
 O koliko blûdê kí kažu došâsna,
 brez razbôra sûdê kakôno izâ sna;
 človik bo to ne znâ akò ne očitujê.
 njemû ki svâka znâ i svûd gospodujê.
 Krâlj takò jidujê, — súnce svitlâ lîcâ,
 na zâpâd minujê, za môre skrî nicâ; 85
 nôc jure podticâ da nârôd, živine,
 človik, zvîr i ptica, pustiv têg, počinê.
 Sâm ov do istinê, pripûn rogoobôrê,
 ležêc na perine, usnûti ne môrê. 90
 Ojmê môj nebôre, gospôdstvo ča t' prûdî?
 Ne bdî sad nitkôre; tebê mîsal trûdî.
 Kakôno kad blûdî sobôm simo-tâmo,
 bîsan päs meu ljûdî, pojti ne umî kâmo,
 ner se vartî sâmo ter ujisti præžî, 95
 onâmo, ovâmo, cîrî se i rêžî:
 takò t' ov, kí ležî, mislêci, sasvîma
 ništäre ne têžî, a pokôja nîmâ;
 glâvôm svûda kimâ i sobôm privrâcâ,
 posâžmi očîma, da sän se ôdvâcâ; 100
 jere se navrâcâ pečal ka ga kârtî,
 ter skûpôst pribâcâ sve htêci ôdârti:
 sve joj dâj požârti ča želî od svîta,
 li nêce do smârti nigdäre bît sîta.
 Još iz dnâ izvîta ne biše svâ zorâ,
 ni rosâ sa svîta opâla, do gorâ
 biljâše jur zgorâ visokò varhâmi,
 a strûjâ od môra mišâše iskrâmi;
 jure nôc s tminâmi dôli došlâ biše,
 da još dan s zrakâmi uzîsal ne biše, 105
 kadâ se skupîše vícnici u komôri,
 jer jih krâlj zoviše, kim takò govôrî:
 U svêm mojêm dvôri slûge najvernîjî,
 i va svakôm zborî u svêm razumnîjî,
 i meni miljî, znâjte da mîsal mâ 110

vele me grīzē i jī doklā ne vidīm jā
 da svāka mīsta, ka na svīt menē ušctūjū.
 Zātō odlučūju sa svīmi imīt rāt
 kī se ne obitūju podā mnōm da će stāt. 120
 A pārvo ću obujāt daržave od onih
 kī se ne htīše dāt kakōno jā hotih,
 nere rūgō i smīh u takōvōj stvārī
 čīniše od mojilh onī poklisārī. 125
 Slišāvši to stāri vītezi uistinu,
 kakō kim se mārī vuhlit gospodīnu,
 svāki svū kapīnu sa glāvē snīmiše,
 ter pād na kolīnu, dvōrno zahvalīše:
 Hvalā tebī, rīše, krāljeva svitlōsti,
 da smo od nājvišē pri tebī milōsti: 130
 a tvojōj jakōsti jur se pristōjī svōm
 prez svākē pakōsti oblādāti zemljōm.
 Jer ki tokō sōbōm grād mōrē tvārd bīti,
 kī ti s tvojōm vōjskōm nēčeš razorīti?
 Tkō li će se mnīti sīlan zadovōlje, 135
 kī će s tōbōm smīti arvāt se na pōlje?
 Sadā tvojē vōljē stvorīti odlūku,
 kakō ti znāš bōlje, u tvojū je rūku;
 drāgo će bit pūku, vēsel će bit rusāg,
 kad tebē uzvūkū na svēga svīta sāg. 140
 Zatīm će te tvōj trāg vazdā blagoslovī,
 da radīvši se nāg, tōbōm oblādā svīt;
 a glās će tvōj žīvīt, svūdā slāvan hōdē,
 dokōl būdu svītīt zvīzde, teči vōde.
 Tōm hvālōm uzhōdē, krālī veče uzbūjā,
 kakō kad se svođē vāli gdi je strūja;
 ter hlēpēc na tūja lovišća vrišća vrič mriže,
 kakō ljūtā gōri glāvu dvižē.
 Kī stojīte niže, mōga slūgu vērna,
 sad reče, najbārže zovīte Olofērna! 150
 Kad dōjdē: Biserna krūna mi s', reče, bil,
 strīlā zlatopērna, kud si godī hodīl
 Hrābro si se nosīl u svē bōje tvojē,
 tīral si, jāl, ubīl protivnīke mojē.
 A sadā ovo je stvār ku ti ja velīm: 155
 skup ljudī, tokoje sve ča je trībī njīm.
 Obrātīv pūtīm tim, ka zāpādu poji,
 grāde ter žūpe prim i čin da su moji,

da me se svāk bojī, svākī da me čtūjē, kakō se dostojī, gdi gōdi me čūjē.	160
Ōn o tom dugūjē po krāljevskoj žūpi, hotēc da vojskūjē, junākē sakūpi; kad zbrōji zastūpi, piših jih biše tād, s kīmi se upī, stō dvadeset hiljād.	
Mlādi bihu, prez brād, jakōsti najbōljē, arvāti svākī grād pripravni dovōlje, ali se na pōlje biti, protēžūci lūkove bivōlje, māčima sikūci.	165
Još kīno sidūci na konjih vojūjū, dvanāest tisūci biše jih po brōju; ustēžūci vōju, jedino jizjāhu, prip[r]āvni ka bōju; konji jim arzāhu, bistrō se metāhu, igraje nogāmi, nozdarvi harkāhu, māšūci glāvāmi; a oni strilāmi bihu opasāni	170
ter brītci sabljāmi po sviti pīsāni; grediū šarāni, kakō premaliti široke taržāni gdi su svākī cvīti; na glāvi priviti stojāhu facēli.	175
Ščitkē obesēli, kōpja uzvartāhu; svi bihu veselī, talambās tučāhu; niki privartāhu garlom začinjūci, niki popijāhu kundīr naginjūci.	180
Prid njimi jizdūci vojvōde s tumbātom, na njih se obzirūci uzmitāhu bātom; orūžjem ter zlātom svākī se svitljāše perā jim za vrātom vītar zavijāše.	185
Prid svakim jahāše opravda u krunicu, pod krunom imāše na ūho barnjicu; zlat ščit i sulicu njeģovu nosēci, na njoj korugvicu, bedēva vodēci.	190
Takō ti hodēci asīrskī hercēzi, bāni tere knēzi visokā plemēna, slūgē ter vitēzi počtēna imēna.	195
Svega naparcēna tuj kola škripāhu, tuj nosēc brimēna kamil'je stupāhu; tuj voli kasāhu, tuj brāvi potiču, pastīri zvizdāhu za njimi i vīcū.	200
Ni šibi, ni biču ne daju pokōja, gonēci optičū, biše t' jim dō znoja; mnoga bo ozōja ondi bihu tada,	

- kim ne biše brōja, kola tere stada.
 Za svom vojskōm zāda grediše Oloferne, 205
 ki svimi oblada s junake nesmerne.
 Svi slūgè prevèrne okol njega bihu,
 lūk, strilè opèrne u rūci jimihu;
 a druzi gredi[h]ju māšūci pračāmi,
 kamēn'je berihu u krilò rūkāmi; 210
 druzi šćipačāmi bihu se zavārgli,
 a druzi sabljāmi ke bihu potārgli.
 Suknje bihu svārgli, bičve podpasāli;
 barže t' bi ticāli skāčūci dubrāvōm, 215
 ner kad bi bigāli jeliini prid lāvom.
 Njih ti z bēdār strānōm kolesā šćicāhu,
 ka grede ravninōm konji potezāhu;
 sprid i zād jahāhu vitēzi železni,
 kopja jim se sjāhu i mēci bodēžni. 220
 Jaki da utežni pod njimi pastūsi,
 pōjt u bōj užēžni veče ner u gūsi;
 uza njē konjūsi sve piši potičū,
 ter od cvitja būsī za klobūk zatičū.
 Nici prid potičū, a nici skut primē 225
 uz kōnj se pomičū, daržēc se za strime.
 A tūj ti meu svime, po srīdi okōla,
 ki biše nad svime, sijāše na kōla,
 ka zgora i zdola sva bihu gvozdēna,
 a s varhā do pola po gvozdū zlacēna; 230
 kon njegā usajēna horūgva čuhtāše
 bila ter čerljēna, zdaleč se vijāše.
 A ōn ti sijāše ohōlo, visokò,
 a sām pogledāše po vojsku širokò;
 karvavo mu ōko, čarljēn biše obrāz, 235
 brādā jur nikōko prosīda, debel hāz.
 Počāše se i u mrāz, tokò biše pritil,
 vas obal kakò prāz ki još ni strižen bīl;
 a biše se povīl sviōnim skendērom
 i gojtāne pustīl, kičene bisērōm. 240
 Šapka stāše s perom na glāvi, doli pak
 na bedrih sa srebrom sablja tere bičāk,
 gledāše ti ga svak; lipo ga odīvāše
 dolāma, ke utāk zlātom prosīvāše.
 Oko njegā stāše dvakrat tretī vezīr, 245
 meu njimi subāše, na svakomu pancīr;
 stāhu kakōno mīr ki šćiti kastila,

da u nj ne skoči zvīr, ni protivna síla.
 Toj kòlo pritila živinā vuciše,
 uz ku drūga čila naizmin grediše; 250
 tāj ti črīdā biše od jakih bivōlī,
 vranih kōnjī liše ter čarljēnih volī.
 Zađuka za kōli grediĥu farizi,
 a na njih do toli pokrovci grimizi,
 ūzdē zlati frizi, zlaćena žvaoca, 255
 pīsana po brīzi zlātom sedaoca;
 od zlāta staoca sa strimi zlaćēni,
 od hitra tkaoca poprūzi šarēni;
 a konĥi maščēni po rēp i po grivi,
 samō tud čarljēni, inūda svi sivi. 260
 Ne biĥu predljivi, da bistra poglēda,
 ne biĥu sklitivi, da glumna ūjēda.
 motāhu t' [se] vreda skakcūci nogāmi,
 plešūci poreda, zavārg se glāvāmi.
 Plaho ti bedrāmi pojdiĥu savartājē, 265
 razmāšūc parsāmi, stēgnā požīmājē;
 svim se pojimājē, rekāl bi lećāhu,
 tlā ne doticājē, takō se dvizāhu.
 A na njih sijāhu lōvci ter ptičari,
 na rūci jim stāhu sokoli mitari; 270
 harti ter ogari za njimi tičūci,
 kakōno vahtari laptāhu sačūci.
 Prid kōlom bijūci bubnjāhu nākari,
 trumbite trubljūci svīrāhu pīfari,
 a nīki u citari zvonēci pojāše, 275
 krālĥi ter cēsari hrābrōst počitāše.
 Tūj se razligāše sve pōlje z gorāmi,
 rekal bi se oraše nēbo sa zvīzdāmi:
 s tacimi bukami levite dojdōše,
 kadno mīri sami hjerički padōše. 280
 Tāciĥ uzpregnūše kon sinājškē gorē,
 kojino pojdōše bōga čūt govōrē,
 kad nitkor ne morē prez strāha čekati,
 grōm s trūblĥōm sa gorē kad priča praskati.
 Da tko spovidāti sva morē čudesā? 285
 Od kōnjškē bāhati zemljā se potrēsā,
 ništar ne porēsā, ni trāvā ni žito,
 kuda vōjska plēsa, po svē ono lito.
 Tad lačan korito prasac ostāvlāše,
 zvīre strahlivito bigātonō lito ne umijāše. 290

Na zemlji padaše ptica sa visině,
 kad zavapijāše vōjskā iz dubině. .
 Od prāha magline dvizāhu se gōri,
 seli tere dvōri, pōljem kada gode, 295
 u dně al u zori, pāljihu se hōdē.
 Nestaniše t' vodě gdinō postojāhu,
 zatō vred na brōde prid se popeljāhu;
 a kad se brojāhu, sklopīv mōste nīke,
 dēsēt dān zbrojāhu broděc se prik rikē. 300
 Tēj sile tolike pūni bīhu lūzi,
 kakōno njive ke pokriliše pruzi,
 kad egipski mūži s krāljēm ki bīše krīv,
 ostāše u tūzi, ōsmi bič očutīv.
 Tko je toliko smīv ki bī jih dočekal? 305
 Al nadalēč vidīv da se ne bi pripāl?
 Mnju ti bi uzdarhtāl despōt, cār i sultān,
 tere bi plecā dāl, mēč ne podārvši vān,
 nit bi se ozirāl bižēci nōc i dān.